

Kulturutskottets yttrande 2021/22:KrU4y

Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har beslutat att ge kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2021/22:108 Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek samt följdmotioner i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Kulturutskottet föreslår att justitieutskottet tillstyrker propositionen i de behandlade delarna och avstyrker motionsyrkandena.

I yttrandet finns två avvikande meningar (M, SD, V).

Utskottets överväganden

Bakgrund

Bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet finns i 1 § bibliotekslagen (2013:801). Biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av folkbibliotek, skolbibliotek, regional biblioteksverksamhet, högskolebibliotek, lånecentraler och övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska enligt 2 § bibliotekslagen verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Enligt 6 § samma lag ska varje kommun ha folkbibliotek som ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarens behov.

Biblioteken anses ha en särskild betydelse som förmedlare och vägledande instans för grupper som saknar ekonomiska eller andra möjligheter att själva införskaffa eller hitta efterfrågade medier (prop. 2012/13:147 s. 13). Den demokratiska uppgiften innefattar alltså även att enskilda ska ha tillgång till bibliotek (prop. 2021/22:108). Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.

Propositionen

Regeringen föreslår ändringar i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik som innebär att en person får förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik, en badanläggning eller ett bibliotek där verksamhet bedrivs som riktar sig till allmänheten (tillträdesförbud). – En person kan få tillträdesförbud om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott i butiken, badanläggningen eller biblioteket eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där. Vid bedömningen av om det finns en sådan risk ska det särskilt beaktas om personen tidigare har begått brott på eller i anslutning till platsen.

En person kan även i annat fall än som avses ovan få tillträdesförbud till ett bibliotek om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att väsentligt störa verksamheten där eller orsaka betydande skada på bibliotekets egendom.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022.

Badanläggningar och bibliotek som drivs i offentlig regi tillhandahåller enligt regeringen en samhällsservice. Badanläggningar faller i och för sig inte inom ramen för de obligatoriska uppgifterna för kommunerna eller regionerna,

men bedrivs utifrån ett allmänt intresse. Biblioteksverksamheten är däremot en obligatorisk uppgift för kommunerna och anses också vara en uppgift av allmänt intresse. Privat finansierade verksamheter regleras inte på samma sätt, men fyller för besökarna i regel samma funktioner. Det ligger i samhällets intresse att motverka brott och andra ordningsstörningar på dessa platser och därigenom öka tryggheten och trivseln. Det finns enligt regeringen ett tydligt behov av ett förstärkt skydd mot brott och allvarliga trakasserier som sker på badanläggningar och bibliotek.

Bibliotek har enligt regeringen en särskilt viktig uppgift som kunskapsförmedlare och att verka för fri åsiktsbildning. Allvarliga ordningsstörningar på bibliotek leder till att dessa lagstadgade uppgifter försvåras och kan dessutom medföra att allmänheten väljer att inte besöka biblioteken vissa tider eller att inte besöka dem alls. Det är angeläget att skydda biblioteken från störningar av mer varierande slag. Det finns därför skäl att kunna ingripa också om det finns risk för andra störningar än sådana som är brottsliga. Vidare bör den omständigheten att det finns risk för att en person skadar bibliotekets egendom, även utan att det är fråga om brott, kunna leda till tillträdesförbud.

Motionerna

Moderaterna föreslår i kommittémotion 2021/22:4416 av Johan Forssell m.fl. yrkande 1 att de strängare regler som föreslås för bibliotek också bör gälla för badanläggningar och butiker. Personer som ägnar sig åt att störa verksamheten eller som orsakar betydande skador utgör ett problem också för badanläggningar och butiker. I motionens yrkande 2 framhålls att tillträdesförbud ska kunna meddelas i fler situationer än i dag. Det har visat sig att åklagare ställer mycket höga krav för att besluta om tillträdesförbud.

Vänsterpartiet vill i kommittémotion 2021/22:4330 av Linda Westerlund Snecker m.fl. yrkande 1 att riksdagen avslår propositionen. Enligt motionärerna är det inte rimligt att anställda på bibliotek ska behöva konfrontera och upplysa personer om att de är belagda med tillträdesförbud. Vidare finns det inte tillräckligt starka skäl för att införa en reglering som ger möjlighet att vid straffansvar utestänga personer från bibliotek. Det är enligt motionärerna möjligt att genom praktiska arrangemang, t.ex. genom att anordna bevakning av entrén till en badanläggning, se till att endast vissa personer får tillträde (prop. s. 13). Enligt motionens yrkande 2 bör regeringen se över möjligheten att låta socionomer bemanna utsatta bibliotek. En stor del av de ordningsstörningar som förekommer på bibliotek är kopplade till social utsatthet. Det är därför bättre att bemanna utsatta bibliotek med socionomer som kan bemöta dessa människor på ett bra sätt och försöka påverka dem till t.ex. kontakt med socialtjänst.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar de förändringar i lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butik som regeringen föreslår.

Badanläggningar och bibliotek är platser som är öppna för allmänheten. Badanläggningar och bibliotek som drivs i offentlig regi tillhandahåller som redovisats ovan en samhällsservice. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling och verksamheten ska finnas tillgänglig för alla. Det ligger därför i samhällets intresse att motverka brott och andra ordningsstörningar på badanläggningar och bibliotek för att öka tryggheten och trivseln.

Tillträdesförbud ska enligt propositionen kunna meddelas i fråga om badanläggningar och bibliotek där det bedrivs verksamhet som riktar sig till allmänheten. Utskottet instämmer med regeringen i att en möjlighet att besluta om tillträdesförbud torde leda till minskade problem på utsatta platser och ökad trygghet för personal och besökare. Utskottet bedömer liksom regeringen att ett införande av en möjlighet till tillträdesförbud utgör en effektiv åtgärd för att bemöta problemen med ordningsstörningar.

Utskottet föreslår därför att justitieutskottet tillstyrker propositionen i de behandlade delarna och avstyrker motionsyrkandena.

Stockholm den 29 mars 2022

På kulturutskottets vägnar

Christer Nylander

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christer Nylander (L), Vasiliki Tsouplaki (V), Kristina Axén Olin (M), Lawen Redar (S), Annicka Engblom (M), Bo Broman (SD), Lars Mejern Larsson (S), Catarina Deremar (C), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Azadeh Rojhan Gustafsson (S), Roland Utbult (KD), Åsa Karlsson (S), Jonas Andersson i Lingham (SD), Anna Sibinska (MP), John E Weinerhall (M) och Anna-Belle Strömberg (S).

Avvikande meningar

1. Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek (M, SD)

Kristina Axén Olin (M), Annicka Engblom (M), Bo Broman (SD), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Jonas Andersson i Lingham (SD) och John E Weinerhall (M) anför:

I propositionen föreslås, i likhet med vad som gäller för butiker, att en person kan ges tillträdesförbud till en badanläggning eller ett bibliotek om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att han eller hon kommer att begå brott på platsen. Även risken för att en person allvarligt ska trakassera någon på platsen, utan att det nödvändigtvis är att anse som ett brott, föreslås kunna motivera ett tillträdesförbud.

Det har visat sig att åklagare ställer mycket höga krav för att besluta om tillträdesförbud enligt den nu gällande lagen. Lagen har därför inte tillämpats i den utsträckning som många handlare hade förväntat sig.

För bibliotek föreslås även att tillträdesförbud ska kunna aktualiseras om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att någon väsentligt kommer att störa verksamheten där eller orsaka betydande skada på bibliotekets egendom.

Personer som ägnar sig åt att störa verksamheten eller som orsakar betydande skador utgör emellertid också ett problem för badanläggningar och butiker. Utöver de negativa effekterna för besökares och kunders trygghet samt de anställdas arbetsmiljö kan störningarna, om de leder till att besökare och kunder skräms bort, också leda till ekonomisk skada.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag om att de strängare regler som föreslås för bibliotek också ska gälla för badanläggningar och butiker. Regeringen bör samtidigt återkomma med förslag till en ordning som även i övrigt gör det möjligt för åklagare att meddela beslut om tillträdesförbud i fler situationer än i dag.

Vi föreslår att justitieutskottet tillstyrker motion 2021/22:4416 (M) yrkandena 1 och 2 och proposition 2021/22:108 och avstyrker motion 2021/22:4330 (V) yrkandena 1 och 2.

2. Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek (V)

Vasiliki Tsouplaki (V) anför:

Rätten att röra sig fritt är grundlagsskyddad och för att begränsa en sådan rättighet krävs det mycket starka skäl. En begränsning måste även vara proportionell. Jag bedömer att det ingrepp som ett tillträdesförbud innebär i den enskildes rätt att röra sig fritt, inte står i proportion till de problem som det är tänkt att lösa. Vidare är det oklart om tillträdesförbudet i praktiken verkligen

kommer att förbättra säkerheten för besökare och arbetsmiljön för de anställda. I regeringsformen tillförsäkras också varje medborgare rätt till yttrandefrihet, att fritt söka information, samt rörelsefrihet. Dessa principer genomsyrar även bibliotekslagen från 2014. Där slås det fast att alla ska ha tillgång till biblioteksverksamhet och att folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla.

Regeringen skriver i sin proposition att badanläggningar och bibliotek är allmänna platser under den tid som de är tillgängliga för allmänheten. Den som med äganderätt eller med annan rätt förfogar över en plats bestämmer normalt vem som får vistas där. Så länge den som förfogar över en allmän plats inte gör sig skyldig till diskriminering kan vederbörande fritt neka vissa personer tillträde till platsen, t.ex. därför att de vid tidigare tillfällen har gjort sig skyldiga till brott. Det är alltså redan möjligt att genom praktiska arrangemang, t.ex. genom att anordna bevakning av entrén till en badanläggning, se till att endast vissa personer får tillträde (prop. 2021/22:108 s. 13).

Förslaget om tillträdesförbud är därför inte nödvändigt och de skäl som åberopas är inte tillräckligt starka för att införa ett straffsanktionerat förbud för enskilda att vistas i badanläggningar och bibliotek. Riksdagen bör därför avslå regeringens proposition.

En stor del av de ordningsstörningar som förekommer på biblioteken är kopplade till social utsatthet. Det handlar t.ex. om besökare som är hemlösa, personer i missbruk och personer som lider av psykisk ohälsa och som ofta har en svår livssituation. En bättre lösning är att bemanna utsatta bibliotek med socionomer som kan bemöta dessa människor på ett bra sätt och försöka påverka dem till exempelvis vidare kontakt med socialtjänst eller missbruksvård.

Jag föreslår att justitieutskottet tillstyrker motion 2021/22:4330 (V) yrkandena 1 och 2 och avstyrker proposition 2021/22:108 och motion 2021/22:4416 (M) yrkandena 1 och 2.